

Sinu Mets

22. mai 2008

Raieaeg suvi!

lk 3

**Kuidas roobastest
metsas lahti saada?**

lk 4

**Pudetõbi jätab
männi ellu**

lk 6

**Puhkevõimaluste
projektikonkurss**

lk 13

Mitu tuhat päästetud taime

VIO AITSAM

Metsaomanik RAIVO KARPENDER, kes nimetab end meremehest asjaarmastajaks, kirjutab, kuidas tema pere metsades taimi kaitstakse.

Viimasel kolmel aastal rajatud kuuse- ja männikultuurides, mida on meie Allikasoppi metsas kokku 7,3 ha, ning ligi 3ha kuuse- ja arukasekultuuris, mida tänavu Saare metsas rajame, oleme kasutusele võtnud nii tüvekaitsmed kui ka ladvavõrgud.

Samuti töötlen noori puukesti repelendiga Plantskydd, kusjuures mände pritsin kaks korda aastas.

AJENDIKS OLI HIIREROHKUS

20cm Easywrap-tüüpi tüvekaitsmed sai paigaldatud kaitseks näriliste eest, kelle asurkond oli 2005. aastal väga suur. Kaitsmed on osutunud tõhusaks ja nüüd olemegi jäänud nendele helerohelistele plastiktorudele kindlaks. Muide – need on keskkonnasõbralikud ja peavad vastu vähemalt seitse aastat.

Peale selle, et tüvekaitsmed on eemale peletanud hiiri, on neil veel mitu muud head omadust. Kui kultuure võimalikuriga hooldan, paistavad taimed tänu kaitsmetele juba kaugelt kätte, isegi siis, kui ohakad, vaarikad ja nõgesed on ligi kahe meetri kõrgused.

Allikasoppi kultuurid on rajatud kivistatud kõdu- ja siirdesoomuldadele potitaimedest, mis ei ole soovitatav (pigem avajuursed taimed), kuna seal esineb külmakohrutust. Tänu Easywrapile on aga kohe näha, kui mõni kuusk või mänd on viltu vajunud või hoopiski pinnasest väljas. Peale külmakohrutuse kergitavad potitaimi ka mullamutid, eriti esimesel paaril kasvuaastal. Taas on juba kaugelt näha, kui taimega on lood kehvasti.

PÄASTETUD TAIMED

Oletan, et tänu tüvekaitsmetele oleme päästnud mitu tuhat puukest, mis on küllaltki kõrge protsent minu ja mu pere

rajatud kultuurides. Kindlasti peaks olema igal tüvekaitsmel vähemalt esimesel paaril aastal tikk, mis seda ka talvisel ajal kenasti püsti hoiab ning ei lamandaks puukest, kui lund ja jääd on liiga palju. Enamasti on paigaldatud tikud, mis on murtud paakspuuvõrsetest.

Kuusetaimele mõjub kaitse negatiivselt, kui puukesel juhtuvad olema liiga suured alumised oksad, sest need on pärast toru paigaldust liiga kokku pressitud, mistõttu võib tekkida okste deformeerumine pluss hallitus. Et seda vältida, peaks kõikidel kuuskedel olema oksad kaitsmes ülespidi. Kui on aega ja viitsimist, võiks selliste puukeste puhul suvekuudeks torud eemaldada.

Eranditult kõigile kultuurtaimedele ja looduslikele "allameetriteestele", kes peaksid kasvama ka tulevikus, oleme paigaldanud toki kindlas ilmakaares, et teada, kus puu asub. Sinna külge saab riputada tüvekaitsme, kui see on taimelt ajutiselt eemaldatud.

HÄSTI TOIMIV PLANTSKYDD

Kõvalehtpuudele paigaldasin ka 60cm Easywrap'e, mis omakorda on osutunud tõhusaks kaitsevahendiks just jäne- ja kitsede eest. Osa tammedest ja saartest olen jätnud prooviks ilma tüvekaitsmeta, ent neid puid töötlen repelendiga Plantskydd kord aastas lissügisel.

Tulemus on hea. Põdrad oleme saanud siiani eemal hoida tänu sellele, et panime mändidele ladvavõrgude ning jätsime kasvama piisavas koguses noori pihlakaid, keda nad himustavad palju enam kui okaspuid, kaskesid või kõvalehtpuid. Vähesel määral olen ka 20cm tüvekaitsmeid kasutanud kuni 10aastaste looduslike mändide männaste vahel. Ka see toimib hästi, ent on juba liiga kulukas.

Raivo Karpender – kui parasjagu ei ole laevas tööl, võib meest enamasti kohata tema Järvamaa metsades.

Miks Plantskydd, aga mitte Cervacol? Põhjus on lihtne. Plantskydd oli turul varem ja olen saanud pritsi hästi toimima pea iga ilmaga – madalaim õhutemperatuur töötlemise ajal on olnud isegi –6 kraadi, pärast mida muutub repellent sültjaks.

Kindlasti peaks arvestama sellega, et segu oleks suuremas anumas ning segatud samal päeval, kui on plaanis kultuure töödelda. Tähtis on ka pritsi filtri ja muude detailide puhastus vähemalt pärast iga teist paagitäit.

Endal on mul kuni 5 liitrit mahutav seljaskantav prits. Viis kilo Plantskyddi pulbrit ehk 25 liitrit vesilahust päevas on kogus, mis peaks olema jõukohane igale metsaomanikule, kel soov kaitsta enda rajatud metsakultuure ulukite eest.

Kõigile jõudu tööle!

Paistab, et algab raieaeg

Kui talv on nii soe, et metsa minna ei kannata, tuleb paratamatult mõelda suviste raieetele.

ANDRES
OLESK,
OÜ Valga Puu juht

Üldtunnustatud metsandusliku põhitõe järgi on metsa majandada kõige otstarbekam talvel, kui maapind on külmunud ja seenhaiguste levik minimaalne. Nii puidu kvaliteedi kui ka raiumisega kaasnevate riskide mõttes ongi see õige.

Vaadates aga tagasi ülemöödunud väga kehvale talvele, kui külma aega oli ainult viis nädalat, või möödunud talvele, kui külma aega ei tulnudki, paneb see kindlasti raieete sesoonsuse üle järele mõtlema.

Ühelt poolt võiks ju mõelda, et raiumegi ainult soodsatel talvedel ja jätame kehvad talved vahele, aga kui nii läheks, poleks meil lõpuks raie tegemiseks kusagilt võtta ei inimesi ega tehnikat. Ka vajab puidutööstus tooret pidevalt. Kui ta seda ei saa, kolib tänapäeva avatud maailma tingimustes sinna, kus tooret on. Nii võime kaotada turu oma puidule.

Märkimata ei saa jätta ka seda, et umbes 20 000 inimest teenib oma elatist just metsasektorist.

Seega tuleks siiski otsida võimalusi, kuidas metsa ka suvisel ajal säästlikult majandada.

TEISTMOODI REEGLID

Suviste metsaraieete põhiprobleemid on pinnasekahjustused, kasvama jäävate puude vigastused hooldusraietel, seenhaiguste levik ja metsamaterjali kiire riknemine.

Pinnasekahjustuste tõttu rikutakse metsamuldade veerežiimi, mis võib kaasa tuua soostumise või metsa kasvutingimuste halvenemise. Pinnasekahjustuste vältimiseks peaks raiel kõik raiejäätmed (oksad, ladvad) koondama väl-

Juurepessukahjustusega kuusikut raiutud puit.

Suvise raie ohud:

- pinnas saab kahjustada
- hooldusraiel kasvama jäävad puud saavad vigastada
- levivad seenhaigused
- metsamaterjal rikneb kiiresti

javeeteele, sest oksavallid vähendavad ja hajutavad üsna palju traktorite erisurvet pinnasele.

Hooldusraieid planeerides tuleks arvestada, et vigastada võime puid mitut moodi: on maapealsed tüvevigastused ja maa-alused juurevigastused. Kindlasti peaks suvisel ajal vältima hooldusraieid kuusikutes, kus tüvevigastused on kerged tulema ja pinnapealse juurestiku tõttu on ka juurekahjustuste oht eriti suur. Tüve- ja juurevigastuste kaudu nakatuvad kuusikud suvel väga kergesti juurepessuga, mis on Eesti kuusikute raskemaid haigusi.

Männikutesse ja ka kaasikutesse võib hooldusraieid külmumata pinnasega põhimõtteliselt planeerida, kuna nad on kuusikuga võrreldes palju tallumiskindlamad. Hooldusraieid ei tasu siiski üldse teha kevadsuvel, kui puukoor on lahti ja mahlad liiguvad, sest sellest oleks rohkem kahju kui kasu.

Alates augustist väheneb aga kahjustuste oht suuresti, kuna koor läheb siis kinni.

PUIT VÕIB RIKNEDA

Seenhaigustest on, nagu mainitud, suurim kahjutekitaja juurepess. Juurepess on haigus, mis suurel määral vähendab puidu kvaliteeti puu tüükaosas ja nõrgendab puude tormikindlust.

Juurepess on kuusikutes probleem ka lageraieete korral, kuna ta suudab nakatunud kändudes elada kuni 40 aastat – selleks ajaks kasvab uus metsapõlvkond juba nakatumisealiseks.

Juurepessu leviku vältimiseks on mõeldud biopreparaadid, mida värskelele kändudele pihustatakse ja mis takistavad kändude nakatumist. Ka on võimalik juurepessu levikut tõkestada puuliigi vaheldusega.

Üks suviste raieete väga suur probleem on metsamaterjali kiire riknemine. Raiutud materjal nakatub kiiresti puitu lagundavate seentega ja peab seetõttu jõudma väga kiiresti puidutööstusesse.

Kõike seda arvestades peab suviseid raieid planeerima eriti hoolikalt. Arvesse tuleks võtta turustamisvõimalusi, langi asukohta teede suhtes, puuliiki, kasvukohatüüpi ja ülestöötamise tehnoloogiat.

Soovitav oleks suvel raiuda võimalikult teedeäärseid metsaeraldusi, et säästa metsasihte ja pinnast. Enne raie algust tuleks puidu ostjatega kooskõlastada sortimenti, et müügiaeg jääks võimalikult lühikeseks. Kasvukohatüüpidest on suvised raieid võimalikud kuivades kuni parasniisketes kasvukohtades. Vältida tuleks raieid soometsades, rabastuvates metsades, soovikumetsades ja salumetsades.

Lõppkokkuvõtteks tuleb tõdeda, et suvine säästlikem raieviis on lageraie, kuna eespool toodud riskid on lageraieel kõige väiksemad.

Kuidas roobastest lahti saada?

Soojade talvede ja tänapäeva suurtootmise raske metsatehnika tõttu võivad roopad metsa kergesti tekkida.

JAAN SCHULTS,
RMK
metsamajanduse
tootmisjuht

Kui roopad tekitatud, on pilt kole, met-saalune kahjustatud ja ligipääs metsale raske või võimatu. Pinnase tasandamine on keeruline, nõuab aega ja raha.

Parimal juhul on töö tulemuseks enam-vähem tasane pinnas, kus taimkate uuesti arenema saab hakata. Halvimal juhul peab maaomanik tõdema, et tee, metsasiht või metsamaa on aastateks rikutud.

Niisiis parim lahendus on vältida roobaste tekkimist.

KUI SIISKI JUHTUS...

Õeldakse, et aeg parandab kõik haavad. Kindlasti ka kõige sügavamad roopad tasanduvad aja jooksul, aga selleks võib kuluda aastakümneid.

Seega on targem kohe tegutseda. Parim aeg roobaste tasandamiseks on kevad enne taimkatte hoogsat kasvu või kohe roobaste tekkimisel. Just praegu on paras aeg see töö ette võtta ja mitte loota ainult loodusele.

Esimene ja põhiline asi: seisev vesi tuleb roobastest võimalusel ära juhtida. Sellega luuakse eeldused, et loodus saab roobaste likvideerimisele kiiremini kaasa aidata. Taimkate hakkab arenema, mul-las elutsevad organismid saavad kokku-surutud mulda kobestama asuda.

ROOPAD RAIELANGIL

Roobaste servad tuleb roobaste põhja lükata. Väiksemate roobaste puhul saab seda teha kindlasti ka labidaga,

kuid suuremate puhul sellest ei piisa. Kui roopad lageraielangil on suured ja sügavad, tuleb appi võtta ekskavaator ja see töö ära teha planeerimiskopaga. Esmapilgul tundub soovitus natuke imelik – ekskavaatoriga langile –, kuid paremat lahendust pole välja mõeldud.

Kui langi pindalast on roopaliseks sõidetud alla 20%, võib ju jätta selle ka tasandamata, kuid ala ei kasvata siis ka metsa täie võimsusega ja uue metspõlve rajamine on raskem.

Ideaalset pilti on väga raske saavutada, sest tegelikult on rasked masinad mulla kokku surunud ja metsas pole mulda kusagilt juurde tuua. Kui algselt üle poolemeetrisse sügavusega roopad suudetakse tasandada 20–30cm sujuvateks lohkuks, on tulemus hea.

Hooldusraielankidel on roopaid likvideerida palju keerulisem, sest kasvama jäänud puude juuri vigastada ei tohi. Seega on siin ikkagi soovitus vältida roobaste tekkimist. Kõige tundlikumad on kuusepuistud. Kui langil töötav tehnika hakkab kuusikus sügavalt sisse vajuma, on targem töö edasi lükata. Hilisem kahju kasvavale metsale võib osutada palju suuremaks kui lühiajaline tulu.

KATTEGA METSATEEDEL

Metsateede kattmaterjaliks on üldjuhul kruus. Kui sellisesse teesse on sõidetud roopad, tuleb see esimesel võimalusel ära hõõveldada. Juhul kui hõõveldamisega suudetakse teele anda tasane profiil või kerge kumerus, on probleem lahendatud. Aga kui seda ei suudeta, tuleb kruusa teele juurde vedada.

Hõõveldamisel on tähtis nõue, et tee servadesse ei tohi jääda hõõveldamise

valli, mis hakkab takistama vee äravoolu. Kruusatee taastamisel ongi põhiline nõue, et vesi teekattelt ära voolaks.

METSASIHTIDEL JA -RADADEL

Need on kohad, mis kokkuveol enim kahjustada saavad. Kehtib ikka sama reegel: seisev vesi ära juhtida. Kui on madalad rööpad, piisab labidatööst. Juhul kui siht kannab, siis ka hõõveldamisest või buldooseriteraga tasandamisest.

Ent kui roopad on sügavamad, tuleb tasandamiseks appi võtta ekskavaator. Siis on mõttekas kogu metsasiht läbi kaevata ja tasandada. Ka sihi serval asuv kraav tuleks kaevata sinna surutud mul-last tühjaks ja see tagasi sihile tõsta.

Seejärel tuleb tagada, et vähemalt ühe suve saaks sellisel sihil areneda taimkate. Kui sinna läbikaevatud ja tasandatud sihile kohe tehnikaga peale sõita, võib kogu töö osutada mõttetuks.

Mida aga teha, kui metsatee asemel on juba lausa jõgi? Iga konkreetse juhtumi puhul tuleks küsida nõu elukutseliselt metsakasvatajatelt või metsakuiven-duse projekteerijatelt. Oma pikaajalise kogemuse najal oskavad nad kindlasti mingi lahenduse välja pakkuda.

Istutada on lihtsam kui kasvatada

VIO AITSAM

Metsauuendus sõltub ilmast ja oludest, ent kõige rohkem tegijast.

EDA TETLOV, metsakaitse- ja metsauuenduskeskuse juhtivspetsialist

Selles, et metsa kultiveerimine õnnestuks, on oma osa töö planeerijal, tegijal ja ka keskkonnatingimustel. Planeerija peab otsustama, kas raiesmikul on vaja teha maapinna ettevalmistust ning milline puuliik ja taimetüüp sinna sobib.

Kehva tervisliku seisukorra tõttu raiutud langi taasmetsastamine vajab rohkem hoolt kui raieküpse puistu aluse pinna kultiveerimine, kus rohul on tiheda puistu all olnud vähem eluruumi.

Rohtunud raiesmikule on mõttekas istutada suurem ja elujõulisem paljasjuurne istik, kes suudab rohuga paremini konkureerida.

ISTUTUSAEG ON LÜHIKE

Istutamisel on tähtis teada, et paljasjuurne puutaim istutatakse puhkeseisundis. See tähendab, et ei või istutada liiga vara, kui maa on veel külmunud, ja ei tohi jääda ka liiga hilja peale, kui kevadine mullaniiskus ei ole taimejuurtele enam kättesaadav.

Sõltuvalt kevadest on istutusaega 2–4 nädalat. Eriti tähtis on see just lehtpuutaimede puhul, mis on tundlikumad juurte rebimise suhtes. Paljasjuurseid kaseseemikuid kasvatatakse tavaliselt turbapeenral, kuid sageli on turvas sobilikul istutusajal veel külmunud. Kaseseemikud on hoitud ületalve külmlaos, et kevadel oleks võimalik varem istutama hakata.

Külmlaos hoitud taime juurestik peab olema istutamise ajaks täiesti üles sulanud. Kui elutegevust alustav taim kül-

munud juurte tõttu uut vett juurde ei saa, siis ta hukkub.

Paljasjuursele taimele on hea, kui aeg taimlast istutamiseni oleks võimalikult lühike. Enne istutamist hoiab hoolikas istutaja taimi ööpäeva vees (mitte voolavas!), et nad saaksid kaasa maksimaalse veevaru.

KÄND HOIAB NIISKUST

Raiesmikul tuleb valida istutuskoht kännu lähedusse, sest puujuured toovad vett üles ja taimedel on nii seda parem kätte saada. Kui on karta, et tuleb kuiv suvi, tasuks istutada pinnaserljeefi madalamale osale.

Potitaime istutades peaks vaatama, et potiosa saaks ikka mineraalpinna, mitte ei jääks metsakõdusse, kus võib kergesti kuivada. Istustoruga istutades tuleks seega kõigepealt tutvuda raiesmiku pinnase iseärasustega.

Soomlased soovivad istutada kuuse potitaime vähemalt 5 cm sügavusele istutuslapi keskele, kui maapind on ette valmistatud lappidena.

PÕUD VÕI JAHE SUVI

Rohttaimed tarvitavad vett, soojust ja niiskust puutaimest tõhusamalt. Rohkem probleeme on ses konkurentsivõime valgusenõudlikel puuliikidel (arukask, mänd) ja viljakates kasvukohtades. Istutaja peaks oskama pärast istutamist sellega arvestada.

Esimest korda tuleks puutaimede ümbruses rohtu niita või tallata jaanipäeva paiku, kui rohi on kasvujõu saavutanud. Et väikesed puud oleks raiesmikul lihtsalt leitavad, võiks nad tähistada markeerpaela, erksavärvilise riideriba või vaiaga. Paela ei tohi tüve ümber liiga tugevalt kinni tõmmata.

Tähelepanelikum peab olema potitaime või väiksema paljasjuurse taimega – nende puhul on rohutõrjega rohkem vaeva. Ka varju taluvat kuusetaimet (istutatakse enamasti viljakatesse kohtadesse) ei tohiks jätta rohu sisse.

Kasetaimedele võib tihedas rohus kahju teha võrsepõletik – selle tekitajad toimivad soojas ja niiskes keskkonnas.

Põuasel ajal ei ole soovitatav rohttaimi välja kitkuda, sest taimejuurte liigutamise ja järsk valgustingimuste muutus võib kasu asemel kahju teha.

Sõltuvalt ilmastikust tuleks kevadel istutatu uuesti üle vaadata augustis-septembris ja siis juba niita või kitkuda puutaimede ümbruses rohttaimedest puhkaks, et aidata taimel talveks valmistuda. Kui juhtub aga olema põuaperiood, peaks hooldustöö edasi lükkama. Tähtis on, et kuluhein ei hakkaks talvel lumega puutaimet koolutama ja et hiired ei saaks võimalusi lume all puutaimet hävitada.

Kasetaimel on eluliselt vajalik, et augustis, kui tirdid tahaks just kasetüvedele muned, oleks taime lähiumbruses rohus puhas. Tirdikahjustuste tõttu võib kasetaim nakatuda võrsepõletikku.

Putukad ja seened puude kallal

Kui kiire istutamine möödas, on paras aeg korraks hinge tõmmata ja vaadata, kuidas mets talve üle elas ja suvele vastu läheb.

KAAREL
ARUSTE,
metsapatoloog

Talv oli soe, korralikku talvepakast polnudki. Seega külm talvituvatele putukahjuritele viga ei teinud. Selle kohta, kuidas on lood putukahjurite looduslike vaenlastega (rööv- ja parasiitputukad jt), kahjuks põhjalikke andmeid pole, kuna uurijaid ja rahavõimalusi on vähe. Seetõttu on pea võimatu täpselt ette öelda, kui ulatuslikuks võiksid metsades tänavu kujuneda putukahjurite kahjustused.

Peale putukate on puudel veel hulk võimalikke kahjustajaid, tuntuimad neist on seenhaigused, ulukid ja ekstreemsed ilmaolud (nt põud). Sageli mõjuvad need tegurid koos. Näiteks kuuse-kooreüraski tugeva rüüste eelduseks ongi tuule (tuuleheide ja -murd), põua ja seenhaiguste (juurepess, külmaseen) tegevus.

MÄNNIKÄRSAKAD LIIKVEL

Ülevaatust võiks alustada tänavu istutatud okaspuukultuuridest. Värskele okaspuulangile rajatud metsakultuuri ohustavad männikärsakad, kes ühtviisi nii männi- kui ka kuusekoort närida ja puukesse kergesti hukule viivad.

Männikärsakas on umbes 1 cm pikkune kõvakooreline mardikas, kelle võib leida istutatud puukese tüveosalt. Seda muidugi juhul, kui kärsakas puukese liigutamise maha pole pudenenud. Kärsakakahjustuse oht kestab pea kogu suve.

Kui taimi ei ole juba enne istutamist töödeldud Fastaci või Decise 1,5% lahusega, saab hea tulemuse ka taimi samade lahustega pritsides (kuiva ilmaga!). Kuna pritsimise mõju kestab vaid ühe kasvuperioodi, tuleb seda samade preparaatidega ka järgmisel ja vahel isegi kolmandal kevadel korrata.

Eelmistel aastatel rajatud männikultuuride ülevaatusel võib metsaomaniku esmapilgul kohutada männiokaste punakaskollane või roostekollane värvus. Siis on tegu seenhaiguste (männipudetõbi jt) puhanguga, mis ilmneb eriti intensiivselt kuivemates kasvukohtades. Kuna praegu on õnneks männitaimedel enamasti näha noori puhetunud pungi, pole paanikaks põhjust.

Samalaadne kahjustus ilmneb ka kuivemates kasvukohtades kasvavates männinoorendikes, kus sageli on puudele alles jäänud vaid ühe aasta okkad. Selliste männikultuuride või -noorendike ilme muutub tunduvalt paremaks, kui tänavune männikasv on täielikult välja arenenud.

KAAREL ARUSTE

Kuivades kasvukohtades kasvavatel mändidel on sageli alles vaid ühe aasta okkad.

Üraski võit kuuse üle

- Kõigepealt nõrgestab kuuske tugev põud või kuusejuurte vigastamine metsa kokkuveol.
- Nõrgestatud kuuse juurtele asuvad juurepess või külmaseen, kes omakorda puu loomulikku vastupanuvõimet vähendavad.
- Eelnevalt nõrgestatud kuuske ründavad kuuse-kooreüraskid, kelle tegevus puu lõplikult hukule viib.

KUIVAVAD KUUSED

Küllaltki halvas olukorras on kuivemates kasvukohtades (kastikuloo, sinilille jt kasvukohatüübid) kasvavad kuusikud – kuivanud kuusegrupe näeb seal pea kõikjal.

Suure tõuke kuusikute tervise halvemisele andis 2006. aasta erakordne põud, mis soodustas mitme üraskiliigi rüüsteid. Ilmekaks näiteks selle põua tagajärjedest olid 2007. aasta algul tekkinud puud, mille ladvapoolne osa oli kuivanud ja alumine osa veel roheline. Selliseid poolkuivanud kuuski näeb meie metsades rohkesti praegugi. Varem oli selline nähtus haruldane. Oma varasemast tööpraktikast tean vaid ühte analoogi.

LIIGA PALJU ULUKEID

Kõige suurem probleem metsakasvatatele on siiski ulatuslikud ulukikahjustused. Erand ei ole kahjuks ka tänavune aasta. Põder, metskits ning piirkonniti ka kobras on toonud metsaomanikele muret ja vaeva. Sageli söövad metskitsed metsakultuurid ära pea 100%. Tean mitut omanikku, kes kitsede ulatusliku ja järjepideva kahjustuse tõttu on kaotanud üldse lootuse metsa uuendada.

Pakutavad tõrjepreparaadid, -meetodid ja -vahendid annavad väiksematel pindadel ulukite normaalse arvukuse puhul küll tulemust, kuid suurematel metsaaladel ulukite kõrge arvukuse korral need probleemi ei lahenda.

Eelkõige on vaja arvukust ikkagi küttimisega reguleerida. Ka metsaomanikud ise peaksid olema aktiivsemad nii oma metsa ulukikahjustusi hinnates kui ka kahjustustest metsaspetsialistidele (keskkonnateenistusele) teatades.

Mets ei kao kusagile

Eesti kliimas uueneb mets nii või teisiti nagunii. Iseasi, kas see toimub looduse või inimese huvides.

JAAN KÄGU,
metsamees

Loodusel pole sooja ega külma, mida meie, inimesed, metsaga teeme. Targad mehed on ütelnud, et meie kliimatingimustes saab metsa hävitada ainult siis, kui viljakas kasvupinnas katta betooni või asfaldiga.

Iga maalapike, mis inimesest maha jäetakse, uueneb meil varem või hiljem lehtpuudega. Kui need ükskord vanaks saavad ja surevad, on kuusel lootust tühjalt kohalt jätkata. Mänd uueneb looduslikult toitainetevaestel kasvukohtadel – lahjadel liivamaadel ja turbapinnastel. Viljakatel pinnastel on aga alati pioneerliigid pajud, lepad, kased ja haavad.

INIMESE HUVID

Loodusel on alati omad plaanid inimese lagedaks raiutud aladega, metsatulekahjust põlenud metsaga ja inimestest sööti jäetud põldudega. Mida loodus teeb, on sellel asukohal alati kõige õigem, aga seda muidugi looduse seisukohast.

Inimene toimetab siin maamunal alati oma huvidest lähtuvalt. Inimese huvi on kasvatada ja lasta kasvada sellisel metsal, mida tal oma elutegevuseks kõige rohkem vaja läheb.

Tänapäeval oskame me metsas mõõta vaid puitu. Kui tulevikus oleme valmis muude metsahüvede eest maksma, ei pruugi võib-olla puid nii palju raiuda kui praegu. Seni aga käib ikka raie, istutamine, külv, aidatakse kaasa metsa uuenemisele, hooldatakse ja jälle raiutakse, et saada selliseid puistuid, mis meile maksimaalse tulu tooksid.

Selleks et metsa uuendada või uueda lasta, tuleb kõigepealt vana met-

sapõlv maha raiuda – see tagab noortele puudele kasvuruumi ja soodsad valgustingimused.

ÕPI TEISTE VIGADEST

Meil on tänapäeval majanduslikult otstarbekas kultiveerida männi-, kuuse- ja kasepuid. Vanajumal lisab neile omalt poolt kahte liiki leppa, haaba, remmelgaid, vahtraid, jalakaid, tammesid, veel vähem levinud puid ja muidugi põõsaliike. Tekibki kooslus, mida nimetame männikuks, kuusikuks, kaasikuks, haavikuks jne.

Mida konkreetsele kohale kultiveerida? Rusikareegel on – vaata, mis puud kasvavad kõrvalasuvast metsas. Kui need kasvavad seal hästi, on loota, et ka sinu uuendataval alal toimub sama. Kui ikkagi kahtled, siis kasuta Eesti metsateadlaste soovitusi, mida millisesse kasvukohta panna. Selle teabe leiab metsa majandamise eeskirja lisast number kaks.

Alati on õigem õppida teiste vigadest, kuigi tihti kipume ikka oma vigadest õppima. Metsakasvatuses tehtud vead on väga pikaajalised. Alles aastate pä-

VIIO AITSAM

Loodusel on metsaga omad plaanid...

rast võid avastada, et sinu tehtud töö on tühja läinud, seda muidugi inimese seisukohast. Loodus küll parandab metsas kõik meie tehtud lollused, aga see võtab lihtsalt veidi aega ja tihti kauem kui inimese eluiga.

KES KELLEGA SOBIB?

Koos kasvatada tuleks enam-vähem ühesuguse raievanuse ja kasvukiirusega puuliike. Seega peapuuliikidena koos mänd ja kuusk. Männi küpsusvanus on umbes 100 aastat, kuusel umbes 80.

Koos võiks kasvatada ka kuuske ja kaskke. Kase puhul on kõige tootlikumad sellised puistud, kus kuusk asub teistes rindes.

Haavapuud tuleb männikust eemal hoida, sest männi-pigirooste (seenhaigus) vahestaadium paikneb haava lehel. Pealegi – kui männid ja haavad koos kasvama hakkavad, on ajaks, mil männi küpsusvanus saavutatud, haavad juba suremas või surnud (seest tühjad) ja neist saab ainult küttepuitu.

Tulundusmetsas kasvatame puitu siiski tulu teenimiseks. Alati on erandeid. Mõne remmelga võiks metsaserva putukatele ikka jätta ja ööbikki tahab metsaservas laulmiseks toomepuud, rähn tahab toksimispuud.

Õige metsamees ei raiu erilise vajaduseta kunagi tamme.

Alati peab mõtlema, et metsas tegutseb peale inimese veel teisigi hingeseid. Mets on täis elurikkust, millega saame uhkustada mujal Euroopas, kus seda kahjuks enam pole.

Vt ka keskkonnaministri 27. detsembri 2006 määruse nr 88 "Metsa majandamise eeskiri" lisa 2 "Metsa uuendamiseks kasutada lubatud ja metsa uuenenuks hindamisel arvesse võetavad puuliigid" Riigi Teatajast (RTL, 9.01.2007) või www.eramets.ee.

Jälle tõi keegi prügi metsa

Eesti jäätmeseadus paneb metsa veetud prügi eest vastutama maaomaniku.

SVEN ARBET

Sellest lähtusid näiteks ka kodanikuliikumise "Teeme ära 2008" vabatahtlikud. Erametsadesse üldjuhul ei mindud, kuid seal registreeritud prügilasudest sai teha keskkonnainspeksioon.

Eriti suuremate linnade lähedal, teatud piirkondades on maaomanikud üsna hädas sellega, et nende metsa prügi veetakse.

TEOORIA JA PRAKTIKA

Teoreetiliselt on asi korraldatud maaomaniku seisukohalt võttes õiglasemalt. Seadus ütleb üheselt, et jäätmete keskkonda viimisega ja jäätmetest põhjustatud saastusega seonduva kahju, sealhulgas metsa veetud prügilasude koristamise kulud hüvitab see, kes selle laga metsa viis.

Aga just needsamad linnade lähisel olevad maaomanikud teavad väga hästi, kui võimatu on salaprügitajaid kindlaks teha. Kui neid pole võimalik tuvastada aasta jooksul või kui lagaga ei anna keskkonnakaitselistel kaalutlustel oodata, on keskkonnainspeksioonil või kohalikul omavalitsusel õigus teha maaomanikule ettekirjutus, et koristaga see prügi ära.

Nn reformimata ehk jätkuvalt riigi omandis olevate metsade puhul on seaduse järgi ala korrashoid keskkonnateenistuste vastutada.

OMAVALITSUSE ROLL

Tähtis roll on kohalikul omavalitsusel, kes peab oma territooriumil jäätmete käitlemist korraldama. Teoreetiliselt peaks vald oskama seda teha nii, et inimestel ei tekiks tahtmiski oma olmeprügi võõrasse metsa sokutada. Sellest räägiti üsna hiljuti Riigikoguski.

Aga Eesti riigis pole keegi veel välja mõelnud tõhusat viisi, mis kinnitaks selle teooria võimalikkust tegelikus elus. Näiteks Saksamaal on seda suudetud teha prügi äraveo soodsa tasuga.

Kui Eesti omavalitsuste heakorraeeskirju sirvida, leiab suure mitmekesisuse. Ka selles mõttes, et kohustused metsaomanikele (lisaks jäätmeseaduses ja metsaseaduses kehtestatud) erinevad.

Näiteks Jõhvi valla heakorraeeskiri ütleb, et metsaomanikud on kohustatud koristama igal aastal hiljemalt aprillikuu jooksul metsaalad jäätmetest, edaspidi vastavalt vajadusele.

Sonda valla heakorraeeskiri ütleb, et metsaomanikud on kohustatud korras hoidma teekaitsetsoonis asuvat metsa, kus tuleb ära koristada risu ja mahalangenud puud. Jne.

Metsaomanikul, kes on hädas oma metsas oleva prügiga, tasub kõigepealt pöördudagi oma vallavalitsuse poole. Üks asi on eeskirjad, ent valla kaudu on võimalik saada ka soodsamaid võimalusi ja abi prügi äraveoks.

SM

Jäätmeseadus ütleb:

Jäätmete keskkonda viimisega ja jäätmetest põhjustatud saastusega seonduva kahju, sealhulgas jäätmete käitlemisega ja jäätmetest põhjustatud saastuse likvideerimisega seotud kulud hüvitab jäätmeid keskkonda viinud isik.

Kui saastajat ei ole kindlaks tehtud ühe aasta jooksul jäätmete keskkonda viimise asjas süüteo menetluse alustamisest arvates, samuti juhul, kui jäätmete ja saastuse likvideerimisega ei ole võimalik keskkonnakaitselistel kaalutlustest lähtuvalt viivitada, korral-

dab jäätmete käitlemise ja saastuse likvideerimise keskkonnajärelevalve asutuse või kohaliku omavalitsuse üksuse või kohaliku omavalitsuse asutuse ettekirjutuse alusel maaomanik, kellele kuuluval maal jäätmed või saastus asub.

Ettekirjutuse täitmise tagamiseks võib ettekirjutuse teinud isik rakendada sunnivahendeid asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras.

Käesolevas paragrahvis nimetatud juhtudel on sunniraha rakendamise ülemääraks 75 000 krooni.

Metsaseadus ütleb:

Metsaomanik on kohustatud jälgima metsa seisundit, kaitsma metsa kahjurite ja haiguste, prahistamise ja tulekahjude eest.

Metsanduslikke mõisteid

Juurepess – levinuim kuusemädanik, mis saab alguse juurtest ja areneb alt ülespoole. Enamasti ei ulatu mädanik kõrgemale kui 5–6 meetrit. Iseloomulikuks tunnuseks on kuuse ebaloomulik, pudelikujuline laienemine puu juurekaela osas.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata haigete puude langetamisele. Juurepess on haigus, mis levib mullas. Haige metsa maharaiumisel on soovitatav metsastamisel eelistada lehtpuid.

Säilikpuu – palju vaidlusi tekitanud mõiste. Metsa majandamise eeskirja järgi jäetakse lageraiel säilikpuudeks eriti

jämedate puidusortimentide saamiseks sirgeid ja hästi laasunud tüvega, hea terisliku seisundiga ning elujõulisi män-

de, arukaski või kõvu lehtpuid. Teisalt on säilikpuude jätmises nähtud toetust liigilisele mitmekesisusele.

Toorest koorimata okaspuidust metsamaterjal tuleb juhul, kui seda on enam kui kümme tihumeetrit ühe hektari kohta, metsast välja vedada:

- 1. septembrist kuni 30. aprillini raiutud puit 1. juuniks;
- 1. maist kuni 31. augustini raiutud puit ühe kuu jooksul raie tegemise arvates.

Allikas: metsa majandamise eeskiri

Säilikpuid tuleks rohkem jätta

Tänavu jaanuaris kaitses maaülikooli metsandus- ja maaehtusinstituudi doktorant Raul Rosenthal filosoofiadoktori väitekirja teemal “Säilikpuude elustiku ja säiluvuse seosed raiesmiku ja puu omadustega”.

Töö lühikokkuvõttest selgub, et see on täitnud muu hulgas seniseid teadmistolüki. Lühikokkuvõtte jätkab:

Kokkuvõttes Euroopa ja Põhja-Ameerika 214 uurimusest säilikpuude mõju kohta elustikule leiti, et enamasti uuritakse vaid säilikpuude lühiajalist mõju.

Analüüsis, kus võrreldi lageraie ja säilikpuudega raie mõju elustikule, ei leitud ühegi liigirühma arvukuse ega liigirikkuse vähenemist säilikpuude jätmise tõttu, kõige rohkem kasu puude jätmisest said linnud ja ektomükoriisid seened.

Säilikpuude jätmise vähendas kokkuvõttes käsitletud uurimustest 72% juhtudel raie vahetatud kahjulikku mõju elustikule. Säilikpuud suurendasid raiejärgset ellujäämist ektomükoriisidel seen-

tel, epifüütsetel samblikel ja väikestel maapinnaloomadel, kõige vähem parandasid nad eluspüsivust sammaldel ja soontaimedel.

Peaaegu alati parandas säilikpuude jätmise häiringutega kohastunud putukate ja lindude elutingimusi raiesmikel ning uuenenud küpses metsas vanale metsale iseloomulikel liikidel. Elustiku säilitamise edukus sõltub olemasolevate uurimuste järgi alati säilikpuu liigist.

Looduslikke häiringuid jälgendades peaks säilikpuude mõju elustikule sõltuma metsatüübist, mida peetaksegi tähtsaks, kuid on vähe uuritud. Seda käesolev töö ei kinnitanud.

Puude elumust mõjutasid eelkõige puu liik, diameeter, asend raiesmikul, puude tihedus ja avatus. Paremini säilisid kõvalehtpuud, puud endiste ja praeguste metsaservade servas, suurema raiejärgse tihedusega raiesmikul ja vähem avatud maastikul.

Pehmelehtpuudel ja haabadel säilivad paremini suurema diameetriga, kaske-

del väiksema diameetriga puud. Kuue raiejärgse aasta vältel hukkus raiesmikel kokku 35% puudest, kuid aja jooksul suremus vähenes. Prognoosi kohaselt oleks parima stsenaariumi järgi 100 aasta pärast alles 29% säilikpuudest, halvima järgi 9%.

Antud töö põhjal soovitati edaspidi säilikpuudega seotud uuringuid jätkata.

Neid oleks vaja teha maastiku maastabis ja pikaajalisemana (sealhulgas uude metsapõlve jõudnud säilikpuude kohta) ning võrrelda tuleks looduslikke häiringuid ja puude säilitamist.

Praktikas tuleks säilikpuudeks valida kõige tuulekindlamad, arvestades puu liiki ja asendit raiesmikul ning maastikul, samuti kõige jämedamad, et suurendada nende väärtust elustikule.

Säilikpuude hulka hektarile tuleks Eestis suurendada, et tagada piisav hulk puud elustiku jaoks nii praegu kui tulevikus.

Allikas: www.emu.ee

Metsaomanikud küsivad

Küsimustele vastab sihtasutus Erametsakeskus.

VIIO AITSAM

- Mis meetme kaudu ja millal on võimalik taotleda toetust ulukiaia ehituseks?
- Kui suures ulatuses võib saada toetust, kui tahan osta ulukikahjustuste vältimiseks repellente (Plantskydd, Cervacol)? Millal on toetuse taotlemise aeg?
- Missuguse meetme kaudu saab toetust taimede tüvekaitsmete ja nn heinatõkete ostmiseks ning kui suures ulatuses on seda võimalik saada?

Metskitse söödud kuusk.

Need kolm küsimust on kõik seotud ühe ja sama meetmega. See tähendab: alates käesolevast aastast ei saa enam taotleda metsakahjustuste ennetamise toetust Erametsakeskuse siseriiklikest vahenditest, kuid alates sügisest saab seda toetust metsa majandusliku väärtuse parandamise investeeringutoetuse raames (meede 1.5.1).

See on Eesti maaelu arengukava toetus, mille raha tuleb 75% ELi ühiseelarvest ja 25% Eesti riigieelarvest.

Taotlused võtab vastu, menetleb ja teeb järelevalvet investeeringute üle Erametsakeskus. Toetuse maksab taotlejatele välja PRIA ja taotluste esitamise täpse tähtaja teatab PRIA väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Kahjustuste ennetamise toetust saab taotleda nii ulukiaedade kui ka tarviku- (tüvetorud ja ladvakaitsmed) soetamiseks ja paigaldamiseks, samuti repellentide ja teiste tõrjevahendite (juurepessu, männikärsaka jt metsapuude taimehaiguste ja -kahjustuste vastu) soetamiseks ja kasutamiseks.

Toetust antakse kuni 50% tarviku soetamise maksumusest ja kuni 50% tarviku paigaldamise või kasutamise maksumusest.

Kui taotleja paigaldab aia ise, antakse talle toetust 50 krooni jooksva meetri kohta. Kui ta paigaldab tüvetorud ja ladvakaitsmed ise, antakse talle toetust 50 senti ühe tarviku paigaldamise kohta.

Repellendi ja tõrjevahendite kasutamise korral antakse metsaomanikule toetust 1250 kr/ha.

Kui taotleja teeb töö ise, peab ta vähemalt neli tööpäeva enne töö alustamist teatama Erametsakeskusele e-posti või telefoni teel töö tegemise aja ja koha ning täitma vormikohast päevikut.

Toetuse küsimiseks tuleb Erametsakeskusele esitada vormikohane taotlus ja vajalikud lisadokumendid. Tänavu sügisel võib esitada taotluse nende kulude kohta, mis on tehtud alates 1. jaanuarist 2007, välja arvatud juhul, kui taotleja teeb töö ise või taotletakse toetust repellendi, juurepessu, männikärsaka või muu tõrjevahendi kasutamiseks.

Esimeses taotlusvoorus tänavu sügisel võib kuludokumentid esitada koos taotlusega. Alates teisest taotlusvoorst võib töö tegemisega alustada ja tarviku soetada alates taotluse esitamisele järgnevast päevast. Investeeringu tegemist tõendavaid dokumente saab esitada Erametsakeskusele kuni neljas osas ja kahe aasta jooksul alates taotluse rahuldamise otsuse tegemisest.

Erametsaportaalis www.eramets.ee saab toetuse kohta lugeda meetme 1.5.1. määrusest ja tutvuda juhendiga "Abiks taotlejale".

- **Kas juurepessu tõrje toetust saavad ainult metsaomanikud? Kas on mingi võimalus toetust saada ka langetustraktori omanikul, kel on plaan osta juur-**

de seade, et kände juba raiel pritsida?

Juurepessu tõrjet toetatakse meetme 1.5.1. metsa majandusliku väärtuse parandamise investeeringutoetuse raames. On võimalik saada toetust ka metsatöödel kasutatava pihustamiseseadme ostuks. Seda saavad taotleda aga ainult erametsaomanikud ja metsaühistud. Nad võivad toetust küsida ainult oma metsamaa tarvis.

- **Millal on järgmine võimalus küsida toetust metsa maaparanduseks?**

Seda toetust saab taotleda meetme 1.8 (põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri investeeringutoetus) raames. Teiste seas võivad seda küsida ka erametsaomanikud ja metsaühistud endale (või liikmetele) kuuluva metsamaa jaoks.

Erametsa puhul antakse toetust kui-vendamiseks vajalike ehitiste ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks. Erametsamaale saab uut maaparandussüsteemi rajada siis, kui selle reguleeriv võrk paikneb tulundusmetsas.

Seda toetust saab ka erametsa tarbeks mõeldud tuletõrjevõetukohtade, juurdepääsuteede ja teerajatiste ehitamiseks või rekonstrueerimiseks.

Toetuse taotlus tuleb esitada PRIA-le. Taotlusvoor tuleb tänavu, aga täpselt pole see veel teada. PRIA teatab sellest väljaandes Ametlikud Teadaanded. Selle toetuse kohta saab rohkem lugeda www.pria.ee.

Tänavu esitatud taotlused

Tänavu on erametsaomanikud ja metsaühistud saatnud SA Erametsakeskusele siseriiklike toetuste kolme vooru peale kokku 337 taotlust summas ligi 9,5 mln kr.

1. veebruariks esitasid 23 metsaühistut piirkonna tugisiku rakendamise toetuse taotlusi summas 2,46 mln kr. EMK toetab metsaühistuga lepingu sõlminud tugisiku tegevuskulude hüvitamist. Tugisiku tööülesanne on korraldada piirkonna metsaomanike koostööd ja organiseerumist. Tugisiku rakendamise toetuse taotlused on Erametsakeskuses menetletud.

25. aprilliks esitati Erametsakeskusele:

- 3 804 347,21 kr kohta 227 taotlust ligikaudu 1900 metsamajanduskava koostamiseks, hõlmates 28 613,62 ha metsa tulundusmaal ja 1263,1 ha kaitsealal;

- 8 metsaühistust individuaalse nõustamise toetuse taotlusi 54 erametsaomaniku nõustamiseks summas 163 380 kr;
- 19 metsaühistust 28 rühmanõustamise korraldamise taotlust summas 211 241,96 kr.

1. maiks esitati Erametsakeskusele:

- 17 pärandkultuuriobjekti taastamise, hooldamise ja eksponeerimise toetuse taotlust summas 388 708,25 kr;
- 26 metsaühistust metsamajandusliku koostööprojekti elluviimise; nõustamise ja koolitamise tugisüsteemi arendamise; koolimetsa asutamise ja tegevuse korraldamise toetuse taotlusi 36 projektile summas ligi 1,8 mln kr;
- 19 metsaühistust konsulendi baasraha taotlusi summas 684 000 kr.

Erametsaomanikel ja metsaühistutel, kes jäid oma taotluste esitamisega esimestesse voorudesse hiljaks, on võimalus osaleda järgmises voorus 15. juunini, mil saab küsida toetust erametsaomanike individuaalnõustamiseks ja metsamajandamiskavade koostamiseks. Samuti saab tänavu 15. juuniks esitada ka raiesmiku uuendamise toetuse taotlusi.

2.–21. maini võttis Erametsakeskus esmakordselt vastu Natura 2000 erametsamaa toetuse taotlusi.

Sihtasutuse Erametsakeskus eesmärk on tagada säästlikule ja keskkonda kaitsvale metsamajandamisele tugineva jätkusuutliku erametsanduse arendamine.

ERAMETSAKESKUS

Erametsanduse toetused 2008. aastal

	Toetuse liik	Taotleja	Taotluse esitamise tähtpäev(ad)
VEP	Vääriselupaiga kaitselepingute sõlmimine	Erametsaomanik	aasta ringi
SISERIIKLIKUD TOETUSED	Erametsaomanike individuaalne nõustamine, sh erametsaomanike nõustamise ja koolitamise korraldamine, koordineerimine ja järelevalve	Metsaühistu	25. aprill, 15. juuni, 15. august, 15. oktoober
	Erametsaomanike rühmanõustamine, sh erametsaomanike nõustamise ja koolitamise korraldamine, koordineerimine ja järelevalve	Metsaühistu	25. aprill, 15. august, 15. oktoober
	Raiesmiku uuendamine	Metsaühistu ja/või erametsaomanik	15. juuni
	Pärandkultuuriobjekti taastamine, hooldamine ja eksponeerimine	Metsaühistu ja/või erametsaomanik	1. mai
	Metsamajandusliku koostööprojekti elluviimine; nõustamise ja koolitamise tugisüsteemi arendamine; koolimetsa asutamine ja tegevuse korraldamine	Metsaühistu	1. mai
	Metsamajandamiskavade koostamise toetamine	Metsaühistu ja/või erametsaomanik	25. aprill, 15. juuni, 15. august, 15. oktoober
	Konsulendi baasraha	Metsaühistu	1. mai
EUROOPA LIIDU TOETUSED	Natura 2000 toetus erametsamaale	Erametsaomanik	2.–21. mai
	Metsa majandusliku väärtuse parandamise investeeringutoetus (Meede 1.5.1.)	Metsaühistu ja/või erametsaomanik	september/ oktoober 2008
	Kahjustatud metsa taastamise ja metsatulekahju ennetamise investeeringutoetus	Metsaühistu ja/või erametsaomanik	september/ oktoober 2008

Tuleb palju Natura piirivaidlusi

Seoses Natura 2000 erametsamaa toetusega tuleb maaomanikul endal kaardi järgi looduses ära märkida toetatava ala piir.

Selle toetuse teabepäeval Tartus enustas üks teavitajaid, Veljo Kütt, et piiride märkimise pärast võib tulla palju vaidlusi.

Natura 2000 erametsamaa toetust makstakse Eesti maaelu arengukava 2007–2013 järgi. Juba eelmisel aastal loodetud toetuse taotlusvoorust polnud tänava veebruaris veel mingit teavet. Aprillis ilmus põllumajandusministri määrus selle toetuse taotlemise tingimustega ja kohe kuulutati kõikides maakondades välja teabepäevad ning ka taotlemise voor, mis kestis 2.–21. maini.

Taotluse esitamise hetkel ei pidanud piir tingimata märgitud olema, ent see peab olema tehtud ajaks, mil taotlusi kontrollima hakatakse. Kontrollid hakavad ringi liikuma juulikuus.

VÄRVID, LINDID, VAIAD

Natura 2000 toetatava ala piir peab olema metsas visuaalselt tuvastatud. Veljo Kütt õpetas, et piir võib olla looduslik (kraav, tee, jõgi, järv) või tehisklik (tarrad ja kiviaed). Kui niisugust selget piiri pole, tuleb see ise tähistada.

Sihte võib ise teha vaid sinna, kus Natura ala kaitse-eeskiri raiuda lubab. Aga kui maaomanik suudab piirid visuaalselt tuvastatavalt ja üheselt arusaadavalt tähistada, siis pole otsest vajadust piirisihtide jaoks.

Märkideks võivad olla poes müüdadavad värvilised lindid, mida saab panna ümber puu, või vastav värv (Kütt soovitas rohelist), millega saab puid märgistada.

Piiripunktideks võivad olla ka vaiad, postid või kupitsad. Märk pannakse piiri käänupunkti ja piirilõigu algus- ning

lõpp-punkti, lähtudes katastriplaanil olevatest piirimärkidest.

Kui ala piir on ebakorrapärane, tuleb see vajadusel märgistada kogu ulatuses. Kui piir on ringikujuline (nt ümber pesapuu), piisab, kui tähistatud on ainult ala keskpunkt. Kui see ringikujuline piir on vaid osaliselt taotleja omandis, tuleb piirimärkidega tähistada ka katastriüksuse piir, sealhulgas ringikujulise piiri ristumiskohad katastriüksuse piiriga.

SPETSIALIST APPI

“Kuidas see üldse võimalik on, kui pole kogemusi?” küsiti Veljo Kütilt, kes soovitas kutsuda appi mõni metsaspetsialist, kes GPSi abil aitab kaardil olevad piiripunktid ka looduses leida. Seepeale läks saalis lahti kerge sumin, et tavapärase GPSi viga metsas on 10 meetrit ja kontrollid vast ei ole rahul nii suure veaga.

Seepeale kordas Veljo Kütt taas, et vaidlusi tuleb ilmselt nagunii palju.

Küsi ka, kuidas märkida, kui Natura ala on ühes tükis ja ühe omaniku maal, ent asub kahel eri kinnistul. Sellisel juhul tuleb ala kinnistute järgi eraldi märgistada.

PINDALAPÕHINE TOETUS

Veljo Kütt selgitas, et piiri märgistus on vajalik, kuna tegu on pindalapõhise toetusega. Looduses olevat pinda peab olema võimalik korduvalt üle mõõta ja seda saab teha vaid märgistatud piiri korral.

Kontrollijaks on Erametsakeskuse töötajad, kes kontrollivad vähemalt 5% taotlejatest. Taotlejat teavitatakse ko-

Kuidas arvutada toetusaluse Natura maa pindala?

Toetusalusest maast tuleb välja arvutada üle 4 m laiused elektriliinid, teed, kraavid ja üle 0,1 ha lagendikud. Kui näiteks tee ja kraav on kõrvuti ning need kokku on üle 4 m, siis tuleb need ka välja arvutada, sest kõrvuti oleva tee ja kraavi laius liidetakse. Juhul kui lagendiku puhul on tegu metsamaaga, on see toetuskõlblik (sh raiesmikud).

Allikas ja lisainfo: www.eramets.ee

VIIO AITSAM

Natura allikal Kose valla metsas.

hapealsest kontrollist ette 48 tundi. Kui kontrolli päral, mõõdab ta pinna üle ja kontrollib ka, kas alal on täidetud metsa- ja looduskaitseeaduse nõudeid.

Kütt lohutas metsaomanikke, et kui ükskord on Natura ala piirid paigas, on edaspidi lihtsam – tegu on toetusega, mida taotletakse igal aastal uuesti (järgmisel aastal saavad toetust küsida ka need, kes tänava seda ei teinud).

Põllumajandusministeeriumi spetsialist Sigrid Tappo märkis ka, et tingimusi välja töötades mõeldi muudelegi variantidele, näiteks ala määratlemist metsamajandamiskavade järgi. See variant ei olnud vastuvõetav Brüsselis, kus peeti nii tekkivat erinevust liiga suureks.

Kaks projektikonkurssi erametsaomanikele

SA Erametsakeskuse kahe sel nädalal välja kuulutatud projektikonkursi eesmärk on luua säästliku majandamisviisiga metsas puhkevõimalusi. Konkurssidel osalema oodatakse kõiki huvilisi erametsaomanikke.

Esimese konkursiga soovib Erametsakeskus leida kolme igapäevaelusel põhineva puhkemajandusliku infrastruktuuri rajajat ja toetada seega uute puhkamisvõimaluste loomist metsas.

Teise konkursiga on kavas leida kolm pärandkultuuriobjektiga seotud turismiteenuse pakkujat ja toetada seega loodusariduse edendamist, endisaegsete metsanduslike tööde meeldetuletamist ja isetegemise võimaluse pakkumist.

Konkursil osalemiseks tuleb vabas vormis kirjeldada allpool toodud tingimuste täitmist ja koostada eelarve.

- Igapäevaelusel põhineva puhkemajandusliku infrastruktuuri rajajale esitatavad tingimused: metsaga seotud turismiteenuse (nt matkarada, puhkekoht, linnuvaatluskoht jne) olemasolu, infostendide olemasolu (millised need on), toitlustamise võimalus (ettetellimisel), giiditeenuse tellimise võimalus (ettetellimisel), turismiteenuse avatus kõikidele soovijatele, parkimisvõimalus, kuivkäimla olemasolu, turismiteenust tutvustav teavitamisplaan, jäätmekorraldus.
- Pärandkultuuri objektiga seotud turismiteenuse pakkujale esitatavad tingimused: pärandkultuuriobjekti olemasolu, vähemalt 7 näidatavat või kohapeal tehtavat endisaegset metsanduslikku tegevust, infostendid pärandkultuuriobjekti kohta, metsaandidest kerge lõuna võimalus gruppidele (ettetellimisel), giiditeenuse võimalus (ettetellimisel), turismiteenuse avatus kõikidele soovijatele, parkimisvõimalus, kuivkäimla, turismiteenust tutvustav teavitamisplaan, jäätmekorraldus.

Endisaegse metsatöö meenusnäitus Lilli loodusmajas.

Konkursi tähtpäev on 30. juuni 2008. Selleks kuupäevaks peavad konkursil osaleja materjalid olema esitatud kas elektrooniliselt eramets@eramets.ee või posti teel aadressile SA Erametsakeskus, Tartu mnt 63, 10115 Tallinn.

Konkursile esitatud projekte hindab SA Erametsakeskus.

Mõlema konkursi kolme parimaga sõlmib SA Erametsakeskus lepingu ja rahastab neist iga projekti. Kolm parimat igapäevaelusel põhineva puhkemajandusliku infrastruktuuri projekti saa-

vad igaüks 50 000 krooni ja kolm parimat pärandkultuuriobjektiga seotud turismiteenuse projekti saavad igaüks 60 000 krooni.

Konkursile esitatud projektid peavad olema ellu viidud 2009. aasta aprilliks.

Lisateavet konkursside kohta saab erametsanduse portaalist www.eramets.ee või SA Erametsakeskuse telefonil 683 6051.

Matkarada tahab midagi juurde

VIO AITSAM

Eestis on juba erametsades mitut moodi õppe- või matkaradasid, aga enamasti ei ole need seotud võimalustega tulu teenida.

“Tulu saab omanik tegelikult küll,” ütles Viljandimaa erametsakonsulent Are Metsma, pidades silmas võimalust saada õppe- või matkaraja tegemiseks riigilt toetust. Viljandimaal on nii eramaadele rajatud näiteks noorendike hoolduse õpperada.

Lääne-Virumaal on samuti olemas erametsamaale rajatud metsanduslik õpperada ja näiteks Raplamaal on õpperada seotud pärandkultuuriobjektidega.

VEIDI EBALEV

Tänases Sinu Metsas kuulutab SA Erametsakeskus välja kaks konkurssi, et edendada metsade mitmekülgset kasutust ja rajada erametsadesse igapäevasele tuginevaid puhkamisvõimalusi.

Just see viimane on mõne metsaomaniku pannud mõtlema. Kui rajad oma maadele näiteks matkaraja, kus kõik matkata saaksid, lisanduvad kohustused, sest keegi peaks rada ka korras pidama ja sel üldse silma peal hoidma.

Üks metsaomanik märkis, et ta üldiselt ei tahaks, et tema maadel väga palju rahvast käiks – kui teed valmis midagi eriti atraktiivset, pole välistatud rahvamassid, ja seda, kas tuleb palju või vähe inimesi, ei tea kunagi ette.

Samu mõtteid on avaldanud ka mõned metsaomanikud pärandkultuuriobjekte korda tehes, kui toetuse saamisel on lisatingimus, et omanik peab võimaldama objektile ligipääsu ka võimalikele külastajatele.

POLE KOMBEKS

Suhtumised oleks ilmselt teistsugused, kui rajatise ja külastajatega kaasneks võimalus tulu teenida. “Aga siis peaks midagi veel olema. Lihtsalt niisama rajal käimise eest ei saa raha küsida – see

Eestlase matkaradadel käimise harjumust on kõvasti lihvinud looduskaitsealad ja RMK.

oleks imelik ja siis võib-olla ei tuleks sinna üldse keegi,” rääkis Are Metsma.

Ka tähendaks tasuline teenus taas lisakohustusi – kas või seda, et keegi peab siis alati valmis olema raha küsima.

Eestlased on ilmselt sealmaal, et hoiatakse joont – kõike ei taheta ja ei osatagi veel vahetada rahaks, nagu mõnel pool mujal loomulikult peetakse. Teisalt pole meil looduses käimise võimalus nii haruldane, et külastajad oleks väga valmis selle eest raha maksma.

Üldiselt on metsaomanikud seda meelt, et kui tahta tulu ka, tuleks radasid välja pakkuda koos millegi muuga, millegagi, mis turistide köidaks, näiteks kas või toitlustamisega.

Erametsakeskuse konkursski viitab võimalusele näidata ja lasta külastajatel teha endisaegseid metsatöid. Kui keskkonnaministeerium mõni aeg tagasi pani kokku metsade mitmekülgse kasutamise projekti, tuli sageli jutuks matkaradade rajamine turismitalude juurde ja ühendamine mõne muu turismiteenusega.

Aga see tähendab, et korraldaja metsaomanik peaks sellele ka oma aega pühendama.

Viljandimaa inimesed toovad loodusradadest rääkides näiteks Nava talu peremehe Jaak Kõdari. Nava metsas on kaitsealused künnapuud, mille juurde läheb metsarada, kus on üleval teabetahtvliid jne.

Aga rajale minejaid leidub siis, kui talus parajasti midagi muud toimub. Nava on kuulsust kogumas taluteatrika. Peremees ise ei taha seda taluteatriks nimetada.

Ta on öelnud, et see on lihtsalt koht, kus etendatakse lugusid, mis on juhtunud Nava talus või mujal Mulgimaal. Näidendid kirjutab peremees ise ja sisse on seotud Nava lava.

ESIMESED PÄÄSUKESED

“Et midagi sellist ette võtta, on tarvis erilist pühendumist ja huvi,” räägivad kõrvalseisjad.

Teisalt on näiteks Raplamaal olemas ühes talus raba matkarada, kuhu on ehitatud ka laudtee. Seal käib suur pere ise, kõik nende sõbrad ja tuttavad ning pole kuulda olnud, et kedagi tagasi saadetaks, kes sinna jalutama tahaks minna.

Harjumaal on teada talu, kus peremees alustas hoopis külalistemajast, mille ehitas metsa – järjekord on olnud selline, et matkarajad lisanduvad külalistemajale, mitte vastupidi.

Seega sõltub kõik metsaomanikust. Ka võimalustest, ent kõige rohkem metsaomaniku enda tahtmistest ja valmisolekust turistidega tegelda.

Töömees, kes armastab vett

REMO SAVISAAR

Kui kobras metsa ujutab, mõtleb metsaomanik, kuidas temast lahti saada. Ometi on üha rohkem neidki, kes hindavad võimalust selle huvitava loomaga kohtuda ja ta elu jälgida.

Siiski näeb inimene sagedamini kopra tegevuspiirkonnas olevaid pliiatsiks näritud kändusid, oksarägast tammisid, looma ennast harva.

Oma kogemusi kobraestest jagab Viljandimaal asuva Kopra talu peremees, kobraeste sõber RUDO PUKS.

Millised on märgid kopra kohalolekust peale kuhilpesa ja tammi?

Esimesena näeb looduses jalutaja näritud puid veekogude kallastel ja läheduses. Kobras võib närida läbi kuni poolmeetrise läbimõõduga puu, isegi jämedama.

Põhiliselt närib ja langetab ta siiski haaba ja paju, noori puid. Talvise söögiplatsi teeb ta kusagile jõekääru, kuhu kogub palju lühikeseks näritud puuksi. See on ka huviliste jaoks parim koht kobraeste jälgimiseks.

Üldiselt teatakse, et koprad on inimpelglikud. Kas Kopra talu kogemus kinnitab seda?

Kobras on ööloom. Harva on teda näha õhtuti või hommikul vara. Tean, et kobras elab mu magamistoast 80 meetri kaugusel, aga näen teda väga harva. Kui väljun majast, kuulen teinekord kopra sabalööki, kui ta annab teistele märku, et nüüd keegi läheneb.

Millisel ajal ööpäevast on kõige tõenäolisem kobrast näha?

Suurem tõenäosus on teda vaadelda õhtuti. Viimasel videvikuhetkel, kui veel on natuke valgust, alustab ta pesast liikumist. Kui kopravaatlejal on vedanud ja ta on leidnud looma õige elukoha, on võimalik teda ikka näha.

Mida peaks silmas pidama inime, kes kopraga kohtuda loodab?

Hea oleks enne natuke lugeda kobraeste kohta. Eestis on ilmunud paar väga head raamatut kobraeste elust: Halli Öökulli "Zeidro ja tema kobraeste seiklused" ning Eric Collier' "Kolmekesi kõnnumaal".

Esimene raamat kuulub lastekirjanduse klassika hulka ja kannab ilusat pühendust "Kogu maailma lastele ja kõigile, kes armastavad metsavaikust". Kes need raamatud läbi loeb, saab kindlasti kobraestega suureks sõbraks.

Kuidas peaks käituma, kui kobras ongi juba vaateväljas?

Kui kobras inimest näeb, siis ta põgeneb kindlasti. Nii et kui õnnestub teda näha, tuleb püsida paigal nii vaikselt kui võimalik. Iga liigutus võib koprale teid reeta.

Kas kobras teatud tingimustel võib ka inimesega kohaneda?

Kui arvestada, et ta elab 80 meetri kaugusel minu magamistoast, siis looduses võib nimetada seda kohanemiseks küll. Ta teab alati, kui keegi taluhoovis liigub. Kuuleb seda sammudest, tunneb maapinna vibratsioonist ja tunneb ka hästi lõhna.

Kas on võimalik vahet teha isas- ja emasloomadel?

Emasloomad on rohkem kodu lähedal, liiguvad ümber kuhila. Isased teevad teinekord pikemaid tiire. Aga looduses on muidugi väga raske eristada, kumb on kumb.

Missugused on olnud teie enda kõige põnevamad koprakokkupuuted?

Ma olen nendega kohtunud palju kordi, nende töö järgi on ju enamikul Eesti jõgedest näha. Olen näinud kobraeste elupaikade juures huntide ja karu jälgi. Hundid on kobraeste kuhilate juures pidanud varitsust, kuid karu on proovinud kuhilat isegi lammutada. Kopra hea ehitusoskus päästis olukorra – karu jõud ei hakanud kuhilale peale.

Mida soovitaksite metsaomanikele, kelle metsas elab kobras?

Koprahajustuste vastu aitab tammide pidev lammutamine. Kui seda ikka järjest teha, kolib kobras mujale. Aga paljudele metsaomanikele ka meeldib, kui kobras nende maal elab.

Kuna minu maja kõrval on järv, ei ole kobrastel enam vaja hakata ekstra vett paisutama. Seetõttu ei ole ka kahjustused suured ja me saame koos ilusasti elatud.

SM

Kobras on Eesti suurim näriline

- Elupaigana eelistab aeglase vooluga veekogusid, mille kaldal kasvab lehtpuid.
- Ehitavad okstest kuhilpesa või kraabivad kaldanõlva sisse uru. Ühes pesas elavad koos tavaliselt vanaloomad ning eelmise ja üle-eelmise aasta pojad.
- Sööb suvel rohttaimi ning talvel lehtpuude koort ja noori oksa.
- Tiinus kestab 3,5 kuud, pojad sünnivad mais või juunis.
- Vaenlasteks on kõik suurkiskjad ja inime.

Esimesed sammud

1. Õpi oma metsa tundma. Telli oma metsale metsamajandamiskava. See on kohustuslik, kui on plaan teha lage- või harvendusraiet. Kava kuulub aga ära ka raieid tegemata, kuna sellest saad oma metsast täpse ülevaate.

2. Mõtle läbi, mida oma metsaga tahad teha. Kas soovid majandada või valid hoopis mõne kõrvalkasutusala (loodusturism jm). Ka siis, kui majandamis-mõtteid pole, peaksid oma metsa tundma, sest igal omanikul on seaduslik kohustus jälgida oma metsa seisundit.

3. Tee tutvust piirkondliku met-saspetsialistiga, kes töötab sinu met-sa asukohajärgse maakonna keskkonna-teenistuses. Tema annab nõu metsa kasvatamiseks ja tema kaudu saad esitada keskkonnateenistustele metsateatise.

4. Otsi üles oma maakonna erametsaomanike tugiisik. Tugiisikud on palganud Erametsakeskus erametsaomanikele kõikvõimalikku esmast nõu andma. Samuti on võimalik tema abil saada kontakti erametsaomanike met-sakonsulentidega. Erametsakeskuse toe-

tuste abil on igal Eesti metsaomanikul võimalik saada kuni 15 tundi tasuta nõu. Kui kutsud konsulendi oma metsa, tuleb tasuda tema sõidukulud.

5. Otsi üles lähim metsaomanike organisatsioon. Kui kavatsed metsas aktiivselt tegutsema hakata, tasub astuda erametsaomanike organisatsiooni liikmeks.

6. Tutvu erametsanduse portaaliga. Aadress on www.eramets.ee.

SM

Erametsaomanike tugiisikud 2008

Harjumaa	Kalle Pöld	kallepold@hotmail.ee	513 1212
Harjumaa	Kristel Arukask	kix22@hotmail.ee	5679 9602
Harjumaa	Vello Kadakas	vello.kadakas@mail.ee	526 5039
Hiiumaa	Aira Toss	aira.toss@eramets.ee	5648 8601
Ida-Virumaa	Viktor Lehtse	kuuske@hotmail.ee	5664 0645
Jõgevamaa	Ain Malm	palamselts@hotmail.ee	516 5817
Järvamaa	Toomas Lemming	toomas.lemming@mail.ee	5666 5252
Järvamaa ja Lääne-Virumaa	Ülle Läll	ulle@hotmail.ee	521 1510
Läänemaa	Sven Köster	enniste@hotmail.ee	5669 4989
Lääne-Virumaa	Aadu Raudla	aadu.raudla@eramets.ee	513 4276
Lääne-Virumaa	Guido Ploompuu	Guido.Ploompuu@mail.ee	5558 3777
Põlvamaa	Alar Kalvik	metsaselts@hotmail.ee	522 3333
Pärnumaa	Eerik Philips	eerik@starline.ee	5348 3148
Pärnumaa	Valdar Tamm	valdar@hotmail.ee	504 6068
Raplamaa (Kaiu ja Juuru vald)	Tiia Loig	tiia.loig@mail.ee	514 2439
Raplamaa	Valdu Reinaas	valdu@estpak.ee	504 7119
Saaremaa	Veiko Maripuu	veiko.maripuu@gmail.ee	514 6732
Tartumaa	Koit Kraav	Koit.Kraav@metsaareng.ee	5331 3010
Tartumaa	Jana Raud	Jana.Raud@metsaareng.ee	507 3712
Tartumaa	Uno Kiisholts	uno.kiisholts@mail.ee	5667 0942
Valgamaa	Helju Leosk	helju.leosk@valgamv.ee	5624 7325
Viljandimaa	Eha Valeikiene	ehamets@hotmail.ee	5347 7454
Võrumaa	Erki Sok	erki.sok@eramets.ee	522 9424

MTÜ Eesti Erametsaliit

Aadress: Viljandi mnt 18a, 11216 Tallinn
Telefon: 652 5888, e-post: erametsaliit@eramets.ee

Juhatuse esimees: Guido Ploompuu, tel 5558 3777
Tegevdirektor: Ants Varblane, tel 508 9237

Sinu Mets

SA Erametsakeskuse väljaanne
Projektijuht Evelin Huul, tel 652 5333

Kirjastanud AS Maaleht
Vastutav toimetaja Viio Aitsam, tel 526 9787
viio.aitsam@maaleht.ee

Rahastanud Keskkonna-
investeeringute Keskus
Trükkinud AS Kroonpress

ESIKÜLJEL REBASEKUTSIKAS, FOTO: REMO SAVISAAR